

ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ПТНЗ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІКТ

Литвин А. В.

Львівський НПЦ ПТО НАПН України

Науково-методичне забезпечення інформатизації професійної освіти включає комплекс організаційно-методичних аспектів: професійно спрямоване навчання інформатики; розвиток професійно орієнтованих інформатичних умінь; професійна підготовка засобами Інтернету; розроблення і впровадження педагогічних програмних засобів; комп'ютерно орієнтована діагностика якості підготовки тощо. Найбільш ефективним є поєднання традиційних та інноваційних форм і методів з використанням ІКТ. Результативності навчання сприяє методично обґрунтоване включення ІКТ у педагогічні технології, поєднання мережевих баз даних, автоматизованих навчальних систем з традиційними підручниками, посібниками, індивідуалізація без порушення традиційної структури занять.

Створення і впровадження у професійну підготовку сучасних засобів навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює розвиток України як держави, комунікаційно-технологічні підсистеми якої формуватимуть інфраструктуру інформаційного суспільства, а освіта відповідатиме соціально-економічним потребам, запитам громадян, вимогам роботодавців, забезпечуватиме відновлення виробничого персоналу [3].

Інформатизація професійної освіти передбачає комплекс організаційно-методичних заходів [10] тощо. Постає питання визначення ефективності нових форм і методів організації навчально-виховного процесу з використанням ІКТ.

Розробляючи методику застосування ІКТ у закладах професійної освіти слід, по-перше, пам'ятати, що інформатична підготовка фахівців нероздільна з упровадженням ІКТ у навчальний процес з усіх навчальних предметів (дисциплін), передусім професійно орієнтованих, а по-друге, враховувати, яке місце посідають ІКТ у майбутній професійній діяльності випускників, адже інтенсивність використання комп'ютерної техніки та сучасних технологій навіть у

межах однієї галузі є неоднаковою для фахівців різного рівня та різного профілю (спеціалізації).

Впроваджуючи ІКТ у професійну підготовку кваліфікованих робітників, виходимо з того, що інформатичну компетентність майбутнього фахівця формує весь навчальний процес [6]. Реалізація ІКТ у системі профтехосвіти має враховувати дидактичні особливості циклів навчальних предметів, які відрізняються умовами проведення занять, психолого-педагогічними підходами, структурою навчальних планів. Це вимагає різних форм і методів реалізації ІКТ у навчанні. Відповідно до мети вивчення певного предмета кожен педагог вибудовує власну методику використання ІКТ, проектує систему формування в учнів знань, умінь і навичок з урахуванням педагогічних умов інформатизації навчального процесу.

Комп'ютерно орієнтовані технології навчання спрямовані на індивідуальні та індивідуально-групові форми навчання. З огляду на це деякі ІКТ складно інтегруються в традиційну класно-урочну систему навчання у ПТНЗ, а взаємодії «учень – комп'ютер» важко надати гнучкості, яка притаманна традиційній системі навчання. Однак з розвитком ІКТ, упровадженням у навчальний процес мультимедійних технологій, глобальних і локальних комп'ютерних мереж, віртуальних класів, появою мультимедійного проектора та інтерактивної дошки стало можливим урізноманітнити характер навчально-педагогічної взаємодії викладача й учня, що вносить відчутні позитивні зміни [5]. Нові форми викладення матеріалу за допомогою інтерактивного обладнання дозволяють поєднувати візуальні, слухові та кінестетичні стилі навчання.

Ефективне, дидактично доцільне впровадження ІКТ, безперечно, потребує науково обґрунтованих форм, методів і прийомів професійної підготовки. На думку українських науковців, навчання в інформаційно-освітньому середовищі із застосуванням мережевих технологій спирається як на традиційне дидактичне і технічне забезпечення, так і на новітні форми організації навчального процесу, у якому традиційні методи навчання набувають нових якостей і змісту [1]. Низкою педагогічних досліджень доведено, що недоліками традиційного навчання є: неврахування індивідуальних особливостей майбутніх фахівців; недостатня інформація про рівень засвоєння матеріалу; неможливість оперативного коригування

педагогічного впливу; неможливість приділити увагу тим учням, кому це потрібніше в певній навчальній ситуації; обмежені можливості активізації пізнавальної діяльності учнів; неможливість організувати якісну самостійну роботу тощо. Ці недоліки можуть бути усунені за допомогою ІКТ.

Водночас досвід свідчить, що спроба повністю замінити традиційні форми, методи та засоби навчання комп'ютерно орієнтованими не завжди призводить до одержання бажаних результатів. Тому науковці та педагоги-практики прийшли до спільної думки, що використовувати ІКТ в професійній підготовці доцільно в тих випадках, коли це науково обґрунтовано та виправдано з методичної точки зору. У профтехосвіті вважаємо найбільш ефективним методично обґрунтоване включення ІКТ в інноваційні педагогічні технології. Зокрема інформатична підготовка у ПТНЗ базується на «широкому застосуванні інтерактивних методів навчання, мультимедійних засобів і віртуальних педагогічних технологій, які дають змогу суттєво підвищити рівень методичного забезпечення освітнього процесу, відкривають нові можливості для підвищення якості освіти» [4].

Упровадження ІКТ у професійну підготовку робітників створює умови індивідуального просування в навчальному процесі у звичайній аудиторії, не порушуючи традиційної групової структури занять у цілому [14]. Разом із тим ІКТ розширюють можливості педагога, збільшують час на спілкування з учнем. Інтеграція звуку, зображення і тексту створює навчальне середовище зі значним потенціалом. Інтерактивні можливості комп'ютерних програм дозволяють налагодити надійний зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, що неможливо в традиційних системах навчання. Швидко об'єктивне опитування, добір навчальних програм для кожного учня індивідуально реалізує диференційований підхід до їхніх навчальних можливостей.

Практика свідчить, що використання комп'ютерної техніки в навчально-виховному процесі сприяє урізноманітненню форм навчальних занять і може призвести до виникнення таких форм, де головна роль буде відведена учневі. Істотно змінюється роль викладача: з джерела знань, умінь і навичок – на творця індивідуальних траєкторій навчання. Звідси випливає необхідність

грунтовної підготовки педагогів ПТНЗ до використання ІКТ у навчальному процесі [9].

Інформатизація професійної освіти має спиратися на дотримання сукупності дидактичних принципів, особистісного та діяльнісного підходів, теорії поетапного формування розумових дій, програмованого, модульного та проблемного навчання. Вважаємо доцільним особливу увагу педагогічних працівників ПТНЗ звернути на вимоги таких принципів: інформатизації; професійної спрямованості; технологічності; гуманізації; науковості; випереджувального характеру підготовки; інтеграції; індивідуалізації та диференціації; фундаменталізації; наступності [10]. Добір методів має ґрунтуватися на комплексі дидактичних принципів з урахуванням надбань педагогічної психології.

Наслідком різних авторських задумок і методів їх реалізації є різноманітність підходів до використання ІКТ у навчальному процесі [7]. Адаптація обраного методу полягає у визначенні конкретного засобу який має бути задіяний у навчальній діяльності, організації навчального середовища, врахування підготовленості учнівського контингенту, форм і методів формування ситуації, яка націлює учнів на виконання педагогічних завдань, форм і методів оцінювання навчальної діяльності тощо [2]. Тому важливу роль у впровадженні ІКТ виконують автори комп'ютерно орієнтованих методик і технологій, електронних освітніх ресурсів. Істотною вадою є віддаленість розробників від безпосередніх суб'єктів навчального процесу, консервативність педагогічних колективів ПТНЗ щодо впровадження ІКТ, відсутність розгорнутого зворот-ного зв'язку між розробниками, методистами та педагогами [11].

Дослідженнями доведено, що поєднання різноманітних педагогічних програмних засобів та автоматизованих навчальних систем, мережевих баз даних з традиційними інформаційними носіями: підручниками, навчальними посібниками, довідниками, задачниками тощо сприяє результативності навчання. У навчальному процесі ПТНЗ у поєднанні з традиційними доцільно застосовувати такі комп'ютерно орієнтовані методи: наочні методи навчання на основі ІКТ; комп'ютерні методи навчального контролю та самоконтролю; проблемно-дослідницькі та проектувальні методи; комп'ютерно-імітаційні методи; методи організації проблемних дискусій у ІКТ-насиченому освітньому середовищі; використання

спеціалізованого комп'ютерного забезпечення з метою навчання креслення та виконання дипломних робіт [8].

Особливий інтерес з огляду на специфіку ПТНЗ становить створення та застосування електронних навчально-методичних комплексів з певної професії. Такий комплекс сприяє підвищенню пізнавальної активності учнів, стимулює інтерес до навчальних занять, забезпечує наочність і доступність навчальної інформації, структурованість і професійну спрямованість змісту навчання, динамічність навчальної інформації, індивідуалізацію навчальної діяльності, диференційованість навчальних завдань, оперативний зворотний зв'язок, розвиває ініціативу, творчий потенціал особистості, допомагає формувати в майбутніх фахівців установку на творчу професійну діяльність і постійне самовдосконалення [13]. Учні одержують можливість використовувати форми діяльності, які відповідають їхнім особистісним потребам, вимогам майбутньої професійної діяльності в інформаційному середовищі.

Н. Г. Ничкало зазначає: «Життя вимагає створення необхідних умов для використання як простих, так і складних сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в навчальному процесі без втрати цінних аспектів традиційних методів навчання» [12]. Тобто підвищення якості професійної підготовки потребує поєднання традиційних форм і методів передачі знань з методами, що ґрунтуються на сучасних ІКТ, мультимедіа й інформаційному обміні за допомогою Інтернету. ІКТ не повинні бути самоціллю, а слугувати ефективному розв'язанню цілей професійної освіти.

Таким чином, методика інформатизації спрямовується на ефективне стимулювання майбутніх фахівців, підвищення структурованості навчання, забезпечення комплексної візуалізації професійних явищ, моделювання професійних об'єктів, підвищення ефективності професійно практичної підготовки. На сучасному етапі інформатизації освіти в Україні, коли матеріальна база багатьох ПТНЗ ще недостатня, а електронні освітні ресурси для переважної більшості професій ще не розроблені, орієнтувати навчальний процес лише на ІКТ неможливо та недоцільно.

Література

1. Андрущенко В. Електронна педагогіка: кроки в реалізації проекту / В. Андрущенко // Освіта. — 2007. — № 43 (5269). — С. 2.

2. Беспалько В. П. Образование и обучение с участием ИТО (педагогика третьего тысячелетия) / Владимир Павлович Беспалько. — М.: Психол.-соц. институт ; Воронеж : МОДЕК, 2002. — 352 с.

3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: [монографія] / Биков В. Ю. — К.: Атіка, 2008. — 684с.

4. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. — К.: Інформ. системи, 2010. — 342 с.

5. Воробйова Л. Розширення й урізноманітнення системи «педагог — група в цілому» в межах мультимедійної технології навчання / Воробйова Людмила // Імідж сучасного педагога. — 2009. — № 1 (90). — С. 19—21.

6. Гладченко О. В. Формування інформаційної культури студентів вищого навчального закладу фінансового профілю / О. В. Гладченко // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. пр. - К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. - 2003. - Вип. 6. - С. 92-100.

7. Жук Ю. О. Планування навчальної діяльності з урахуванням використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій / Ю. О. Жук, О. М. Соколюк // Інформаційні технології і засоби навчання: зб. наук. пр. / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. - К.: Атіка, 2005. - С. 96-99.

8. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи : інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посібник / Коваль Т. І., Сисоєва С. О., Сущенко Л. П. — К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. — 380 с.

9. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів: монографія / Алла Миколаївна Коломієць. — Вінниця : ВДПУ, 2007. — 379 с.

10. Литвин А. В. Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю: монографія / Литвин А.В. — Львів : Компанія «Манускрипт», 2011. — 498 с.

11. Львов М. С. Інформаційна система управління вищим навчальним закладом як платформа реалізації управління академічним процесом / Львов М. С., Співаковський О. В., Щедролосьєв Д. Є. // Інформаційні технології і засоби навчання : зб. наук. пр. / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. — К. : Атіка, 2005. — С. 109—134.

12. Ничкало Н. Г. Професійна освіта нової доби / Н. Г. Ничкало // Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. — К. : Віпол, 2001. — С. 476—484.

13. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів : [монографія] / Т. Б. Поясок / за ред. С. О. Сисоєвої. — Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2009. — 348 с.

14. Сидоренко В. К. Умови забезпечення навчальної діяльності учнів профтехучилищ засобами інформаційних технологій / В. К. Сидоренко // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті : досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. — Львів : ЛДУ БЖД, 2006. — Вип. 1. — С. 86—91.